

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

10
ДИНАРА
1952

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XVI — Број 152 — Субота, 27 новембар 1954

Мики Шилва ^{као} ИСТРАЖИВАЧИ 7

Једна анкета о ДЕТЕЊИМ ТАЊИРИМА

IV
Пошто је крајем године ваздушни простор просто арао од „летећих тањира“, генерали из Пентагона све више су се загревали за свој задатак да „бране америчко небо“ и тако одлучише да прошире опсег истраге о овим појавама. Све ваздухопловне јединице у земљи добиле су упутства да успоставе своја сопствена обавештајна одељења, која ће испитивати и проверавати сва обавештења о „летећим тањирима“.

Научници који су учествовали у анкети испитивали су подробно све добијене податке, сваки у својој стручној области. Од њихових реферата, који се налазе у архиви Пентагона, навешћемо укратко само оне најкарактеристичније.

У свом реферату, већ поменути др Фитс заступа гледиште да је један од најдементарнијих принципа психологије не сматрати непогрешивим човекова чулна опажања. Пошто је на крају изнео твђење да се сваки извештај о „летећим тањирима“, уколико се већ унапред не покаже као подвала, може да објасни психолошки, он је ставио под сумњу све податке које су дали „очевидци“ о загонетним летећим објектима, чак и оне које је анкетна комисија класификовала као поуздане.

— Како је могућно — пита др Фитс — да неко тврди колико је „летећи тањир“ удаљен кад не зна величину тог предмета? Како је могућно оцијенити његову брзину а не знати му удаљеност?

Испитивањем других видова овог проблема бавили су се људи као што је, на пример, др Џорџ Вели, атомски физичар Технолошког института у Масачусетсу, затим аеродина-

По мишљењу научника, интерпланетарни летећи бродови, кад би постојали, морали би да буду тако велики и гломазни да би им било немогућно да у ваздуху изводе онако ла-

ке и еластичне акробације као што то чине „летећи тањир“.

Из реферата које су подносили астрономи види се да они нису испитивали само разноразне комете, метеоре и звезде, већ да су своје будно испитивачко око управили и на наше планетарне суседе. Пред старог питања да ли на Марсу има живих бића, овај проблем поставио је и једно ново: ако на Марсу заиста има живих бића, да ли су она у стању да праве ваздушне бродове за интерпланетарна путовања?

Астрономи су одговорили да у то не верују. Лишени фантазије, они су у погледу „марсовца“ дошли до прозаичног закључка да је Марс климатски тако суров и непо-

дан да би евентуална жива бића на њему морала да воде тешку борбу за опстанак и да уопште не би имала времена да праве некакве „туристичке“ летеће бродове, чак и ако би дошли на идеју да потраже коју другу планету, с погоднијом климом него што је њихова.

Па ипак, ни после двогодишњег истраживања анкетна комисија није могла да увери јавност да између неба и земље нема ствари које су необјашњиве. Истина, званичним обустављањем анкете знатно се смањило број оних информација које су се већ при првом испитивању показивале као неозбиљне, али су и даље добијана обавештења која су звучала сасвим уверљиво.

— Не прође ни један месец а да не добијемо саопштења која су таква да заслужују најозбиљније испитивање, — изјавио је капетан Едвард Рупелт, који је у Команди ваздухопловства заузимао положај „официра за ваздушне феномене“. — У највећем броју случајева, додуше, истрага је утврдила да су авиони, балони и метеорни погрешно сматрани за „летеће тањире“.

Али ипак, један замашан проценат, око двадесет отсто свих случајева, остаје неразјашњен. Нарочито последњих месеци при мењиване су неке необичне светлосне и обојене појаве. Ми смо чинили све што је било у нашој моћи да успоставимо неку већ између ових ствари — или их зовите како год хоћете — и да нешто конкретније утврдимо о њима. Ми смо их, на пример, убележавали у наше карте, да бисмо извидели концентрисну ли се на извесним одређеним местима. Водимо и статистике о учесталости њиховог јављања у разна годишња доба, испитујемо да ли се њихови облици и боје могу свести на један заједнички именитељ, чинимо све да утврдимо долећу ли или одлећу у извесном одређеном правцу — и морамо искрено да признамо да ништа конкретно нисмо могли да закључимо...

ПУСТИЊАК

Туљани су сисари из породице перајара. Зубало им је јако развијено и личи на чељусти звери. Познајте да су изврсни пливачи и одлични рониоци. Има их више врста, а једна живи као стални становник у Средоземном Мору, па се виђа и у Јадрану. Туљани су иначе познати као становници обала и усамљених острва северних и јужних ледених мора, где живе у великим чопорима. Туљани који живе у Јадранском Мору имају и разна имена: морски човек, медвед, теле, монах (Monachus ablander) и средоземни туљан. Морским човеком назван је због тога што му глава у води на први поглед личи на људску, медведом јер има густу длаку, телем због тога што има глас сличан телету, а монахом јер живи готово увек сам и на усамљеним гренима, далеко од људских насеља и путева.

Туљани који живе у далеким морима доста су питоми, јер не познају, као ови наши, човека, свој највећег непријатеља. Наш туљан има горно искуство с људима, који су га готово истребили. Веома је опрезан, неповерљив и боја-

жљив. И он је добар пливач. Тело му има облик вретена, а прекривено је густом смеом длаком. Плови помоћу крајњих ногу, док предњима крамени. Може нарасти у дужину и до три метра, а достићи тежину од двеста до триста килограма. Храни се рибом, па често поседа и рибарске мреже да би дошао до уловљене рибе. Једи и мекушце и шкољке.

Живот на земљи појавио се пре две и по милијарде година

У разним областима науке врше се замашна испитивања која треба да одговоре кад су се на земљи појавила прва жива бића. Тако су недавно два канадска научника, у рудној жци близу језера Онтарија, открили у првом кремену биљне фосиле: две печурке, две аје и један организам сличан протозои. Старост ових фосила процењена је на две милијарде година.

Но, ово нису најстарији остаци живота на земљи. Професор Единбуршког универзитета Холмс изнео је документовано

твђење да је најстарији сачувани организам једна алга из Бидаваја, у Африци, коју је 1935 године пронашао истраживач Макгрегор. На основу радиоактивности извесних састојка нађених у истом рудном лежишту, Холмс је утврдио да је једна од руда, перматит, стара две милијарде и 640 милиона година. Он из тога изводи закључак да су жива бића вероватно постојала пре 2 милијарде и 600 милиона, а можда и пре 2 милијарде и 700 милиона година.

Јунаци са „АБАТРОСА“

РОМАН ОД Е. КОРМА

(16)
 И сав бесан стеже ми руку, да кости почеше пуцкати. Страхан бол натерао ми је сузе на очи, али сам стегао зубе и издржао ово прво искушење.

— Хоћеш ли одговорати?
 — Ја ништа не знам.
 — Карамба! Ја само губим време у разговорима с тобом. Кад се будеш нашао у мојој пећини, можда ћеш постати мекши.

Беснило му је било избрисало све трагове извештаченог понашања. Уместо углаведеног дон-Мигуела Енегераса, преда мном је стајао сурови разбојник. Он скочи с камена, забаци огртач на леђа и сипајући псовке грубо ме повуче за собом. Ја сам га једва могао стићи. Моја рука, стегнута као клештима, силно ме је болела. Идући за разбојником, ја сам на сваком кораку гребао колена или о његове мамузе, или о оштро камење.

Спотичући се тако кроз мрак, угледах наједном пламен од ватре, поред које су седели неки људи умотани у плаштеве. Набројао сам шесторицу. Неко од њих узвикну дон-Мигуелово име.

— Ја сам! — одговори он мрзовољно. — Ухватио сам штење. Ево ти га, Антонио, па га одлучи његовом пријатељу.

Од ватре се одвоји једна особа у широком вуненом огртачу и са огромним шеширом на глави, чији је обод спреда био уздигнут.

— Дај га овамо.

Снажна рука ишчепа ме за врат и повуче иза ватре, где се црнела нека рупа у стени.

Осетих да ми се ноге одвајају од земље и да некуд летим, па затворих очи. А тада падох на нешто меко, што поче да се креће испод мене. Зачуше се сочне морнарске псовке.

— Баво вам бабу однео! Што још хоћете са мном? Ах, ви, стрвине сухопутне! Обалски пацови!

То је био Бенов глас. Ја сам се неизмерно обрадовао чувши га да говори.

— Бене, то сам ја...
 — Ти? Дим?
 — Ја... Бене, како си доспео овамо?

— Мора бити на исти начин као и ти... Ови ноћни јунаци напали су ме с леђа, цела дружина на мене једнога, и везали ме... Ех, Диме, а ја сам мислио да си им ти умакао. Нисам могао да те упозорим, јер су ми они запушили уста као руку пред олују... А ја сам сматрао да је наш јучерашњи сапутник човек од реда... Како му то злато пада на ум?

— Чуј, Диме, — проговори морнар после дужег ћутања, — ја сам ти увек био пријатељ и надам се да ћемо и даље плувити под истом заставом. Немој да се снџиваш; ја нисам издајница и шпијун. Кажи ми да ли је истина да смо овамо дошли по благо старог Кројтона.

Сетио сам се да је Бен од једноког Дирика већ чуо о тајном циљу нашег путовања, али нисам знао како сада да поступим. С једне стране, Беново пријатељство према мени гонило ме је на искреност, а с друге ме је везивао завет да чувам тајну. Био сам јако узбуђен и дуго нисам могао да одговорим на његово питање.

— Бене, — наговорно сам нај-

зад несигурним гласом, — ја много ценим твоје пријатељство, али не могу бити отворен... Бене, молим те да се не љутиш на мене. Ја сам дао реч и без разрешења мога стрица ништа ти не могу рећи... То је, знаш, тајна.

Мора бити да је мој искрен одговор убедио морнара. Он је просто рекао:

— Е, то је онда друга ствар. Кад је тајна, онда, наравно, ништа не смеш рећи. Дао си реч и држи је. Ја бих био под-

лац кад бих покушавао да сазнам твоју тајну. Ти си добар и честит дечко и ја бих ти радо стегао руку само кад бих могао.

Одједном се пећина осветли светлошћу бакље и на отвору се указа телесина дон-Мигуела. У једној руци држао је смоласту бакљу, док се другом придржавао за стену.

— Здраво, господо! — про-

говори он потсмешљиво, прилазећи нам. — Дошао сам да мало поразговарам.

— Разговарај ти с Хромим Дабом, разбојниче! — одговори му на то Бен.

— Ви сте, изгледа, нешто незадовољни, пријатељу, — обрати му се разбојник. — Стрпите се мало. Хајде, пресудите сами да ли сам могао другачије да поступим него што сам поступио. Ухватио сам вас, ја сам мислио да ћу добити потребне податке, али их нисам добио. Затим сам поверовао да ће стари Дилов поћи да вас тражи, па да тако и њега заробим, али ми је рачун био погрешан. Мора бити да је нађушио нешто стари Џим, јер малочас стиже гласник од капетана: он ми за вас нуди откуп... и то нимало рђав откуп, јаво га однео... Нисам веровао да сте ви, мој млади кабалеро, на тако високој цени.

Бен је изручио бујицу погрда у одговор.

— Од твоје банде нико живи неће остати, разбојниче! — викне је он. — Ти још не познајеш Кро Болтерса и Неустрашивог гад мислиш да ћеш тако лако успети. Јадни, глупи хвалисавче! Њих двојица сами ће растерати ту твоју руду, а ту су још и стари Џим, Мартин и десетина слугу.

Матроз је дуго сипао бујицу најстрашнијих поруга, док је Шпањолоц, немарно се осмехујући, пушио цигару. Најзад, Бен ућута да предахне.

— Јесте ли завршили, пријатељу? — упита дон Мигуел. — Сад да кажем и ја коју реч. Ви не знате за моје витешке успехе, а то ми је јако жао. Ја сам, разуме се, могао оставити да вас опљачкам кад се будете враћали у Валпараисо, али моји људи неће никакво одлагање. Идуће ноћи ви ћете видети прави ватромет... Тек онда ћеш ми ти платити сопственим језиком за ове своје речи!

И разбојник, кикоћући се, оде. Према томе како се несигурно придржавао за стену излазећи из пећине, закључно сам да је био пијан.

— Бене, шта ће бити с нама и нашим пријатељима? — упитах са стрепњом.

— Ништа добро, Диме. Баво однео наш лов... Ех, да ми је да се ослободим веза на рукама!

VIII

Утучен свим оним што сам тога дана доживео, ја нисам готово ни слушао шта ми је Бен говорио. А он ми је ша-

патом саопштавао план бекства.

— Диме, то је добро што су ти руке слободне. Ја ћу још мало причекати, док се ове скитнице умуре, па ћемо одвезати конопца и видети шта можемо да урадимо. Два одвајна човека са слободним рукама могу чуда да почине.

Ове су ми речи повратиле наду и умирале ме. Разбојници су се окупљали да нападну на насеобину идуће ноћи, што значи да смо имали на располагању целу ноћ и сутрашњи дан да тражимо средство за спасавање. То је ипак била нека утеха.

Одозго су у пећину допирали весели гласови разбојника. Неко је свирао на мандолини и певало промуклим гласом. Смех, гласни узвици и звек новца говорили су да поред ватре царује весеље. Одједном се зачу звук који је лично на пуцањ, али нам је котрљање стакла говорило да су то разбили боцу о камен.

— Они пију, — приметити Бен. — То је добро.

После неког времена ушла су два Чилеанца у пећину. Они су нам донели комад печења од антилопе, хлеб и боцу од иловаче пуну црног вина. Оставивши то на под пећине, пажљиво су загледали у везе којима су биле спутане Бенове руке и ноге. На мене нису обраћали никакву пажњу; ја сам за њих био потпуно ништавило.

Чилеанци су били несигурни на ногама и бакља једнога од њих описивала је чудне фигуре. Причајући нешто на свом наречју, они су изашли из пећине, придржавајући један другог.

— Охо! — рече задовољно Бен. — Ако су се сви намотали као ова двојица онда наш посао неће бити тежак.

Обојица смо били и гладни и жедни. Цео дан ништа нисмо метнули у уста.

— Да једемо, Диме, — рече морнар. — Ти ме мораш хранили. Треба да се добро поткрепимо, јер ко зна колико се треба још помучити.

(Наставиће се)

ИСКРЕ ИЗ КАМЕНА

Били су врели јулски дани 1915 године, али на херцеговачкој планини Хргуду, више Стоца, високој преко хиљаду метара изнад мора, аладала је пролећна свежина. Радост се огледала у свакоме кутку природе; али је у људским душама владао немир. Огромна аустроугарска ратна машина покренула је велике армије против Србије и позвала у бој све одреда, па и децу од четрнаест година. Међу позванима налазио се и Ђорђе Вулић, сељак са Хргуда. Али, ни он, као ни многи други, није хтео за то ни да чује. Неки његови другови кренули су преко планинских врлети да би допрли до српске војске, а он је с двојницом другова остао на дому. Једнога дана сеоски кнез Радоје Драговић добије позив да се хитно јави у столачку жандармерску станицу. Разговор између њега и вакмајстора био је кратак:

— Ти знаш наредбу! Ко се не одазове војном позиву, иде пред преки суд. Где су они што су позвани? — рекао је вакмајстор.

— Не знам, — одговорио је мирно кнез Радоје.

— Иди и реци им да се одмах јаве, иначе и тебе и њих чека смрт.

Тиме је разговор био завршен.

По повратку у село, Радоје је свратио код једног пријатеља и испричао му шта се десило.

— А знаш ли где су се сакрили? — питао је пријатељ.

— Знам...

— Па хоћеш ли пријавити?

— Не! — одговорио је одлучно кнез.

Дани су пролазили, а кнез у варош није силазио. Међутим, једнога дана, у глухо доба, на Хргуду је освануо одред жандарма и шуцора. Као побеснели вукови упали су у кнежевину кућу, везали га, а затим кренули кући Ђорђа Вулића, кога су нашли на тавану у једном кошу. Дошао је био до сестре да преноћи и да однесе хране својим друговима с којима се скривао у једној пећини. И њега су оковали, па му строгим гласом наредили да им покаже где се његови другови налазе. Радоје и Ђорђе, везани у ланце, кренули су пред одредом преко оштрог камења. Жандарми су непрестано питали Ђорђа где се налазе његови другови, а он им је стално одговарао да ће им показати. Наједном су се пред њима указале високе стене које су се окомито спуштале у дубоку долину. У средини стена зјабри је таман отвор пећине, до кога је водила козја стаза која је вијугала између високих стена.

— Ево, сад ћу вам показати, — рекао је Ђорђе и стао на руб стене изнад самог амбиса. Наједном се његово снажно тело извиле и виноуло у провалију. Жандарми су од страха испустили ланце. Тренутак иза тога долином је одјекнуо поклич Ђорђа Вулића у часу кад је падао поред пећине:

— Збогом, браћо, спасавајте се...

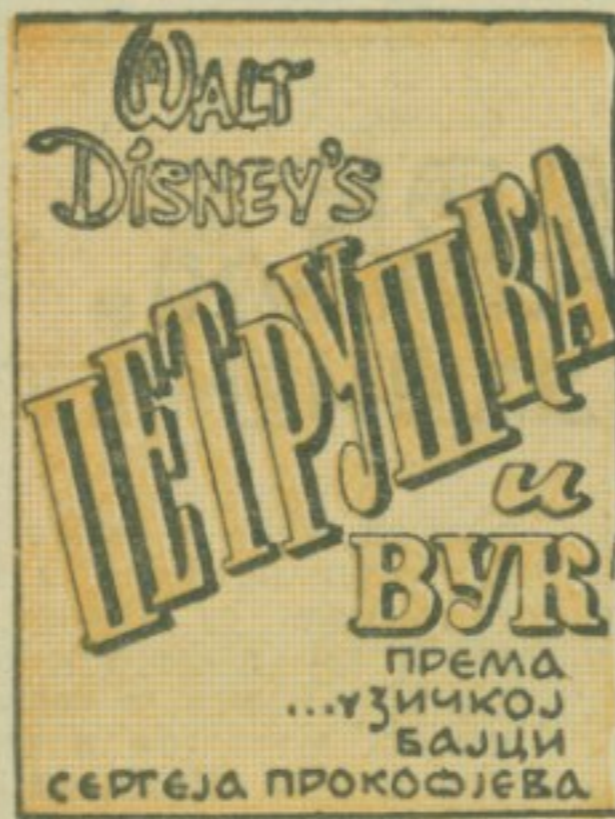
Затим је одјекнуо туп пад његова тела и звек ланца далеко доле у амбису. Његова два друга, чим су чули његов глас, одмах су се досетили и зачас су ишчезли између стена. За њима су одјекнуло пуцњи, али су се сва зрна одбила од камења.

Збуњени жандарми повели су кнеза у Столац где му је одржао суђење. Осуђен је на смрт стрељањем. Пресуду је мирно саслушао. На лицу му се просто огледала радост што је и он придонео својом жртвом општој борби за слободу. Иза себе остављао је жену и двоје деце, али га то није нагнало да изда своје другове.

Ето, тако су завршили своје животе Радоје Драговић и Ђорђе Вулић. То су били сељаци оскудна имања, али снажна духа. Пловили су у мору народних предања. Било их је свакојаких; нека су их заносила, као песме, и била им једина лектира на оскудном херцеговачком камену, а друга су им као неумитни закон проповедала љубав према својој земљи и њеној слободи. Како су га они осећали, то је тешко описати, али како су га извршавали — то су показали својим делом. То су биле две жарке искре у херцеговачком камену станицу.

Пре 120 година...

После ослобођења Србије у 19 веку трговина је узела доста велик замањак. У варошима се повећао број пијача и вазара. Ту су сељаци доносили своје сировине на продају, а у села носили со, прерађивине од гвожђа, зејтин, памук, чешљеве и друге потребне ствари. Обичај свет задовољавао се оним што се могло добити у непосредној близини. Стеаринске свеће и многи други предмети били су непознати чак и у Београду. Јело се дрвеним кашикама, спавало на поду, а под главом су били јастуци напуњени сламом. Овако скроман живот чинио је да је извоз из Србије био непрестано већи од увоза, за који један странак који је 1829 године посетио Србију вели да је никакав. Уколико је нешто и увозено, то су обично чинили страни трговци, који су са својом робом долазили у Србију. Главни увозни артикал била је со, која је доношена из Румуније, а нешто и из Аустрије. Колонијална роба, нарочито шећер, добијана је преко Трста.

С ПЛОВНОМ СОНОМ ВЕРОВАТНО ЈЕ ВЕЋ СВРШЕНО. САДА ЈЕ ВЕЛИКИ ВУК ОБРАТИО ПАЖЊУ НА УПЛАШЕНИ ТРИО НА ДРВЕТУ...

С...САД НЕ СЕ УСТРЕМИТИ НА Н...НАС!

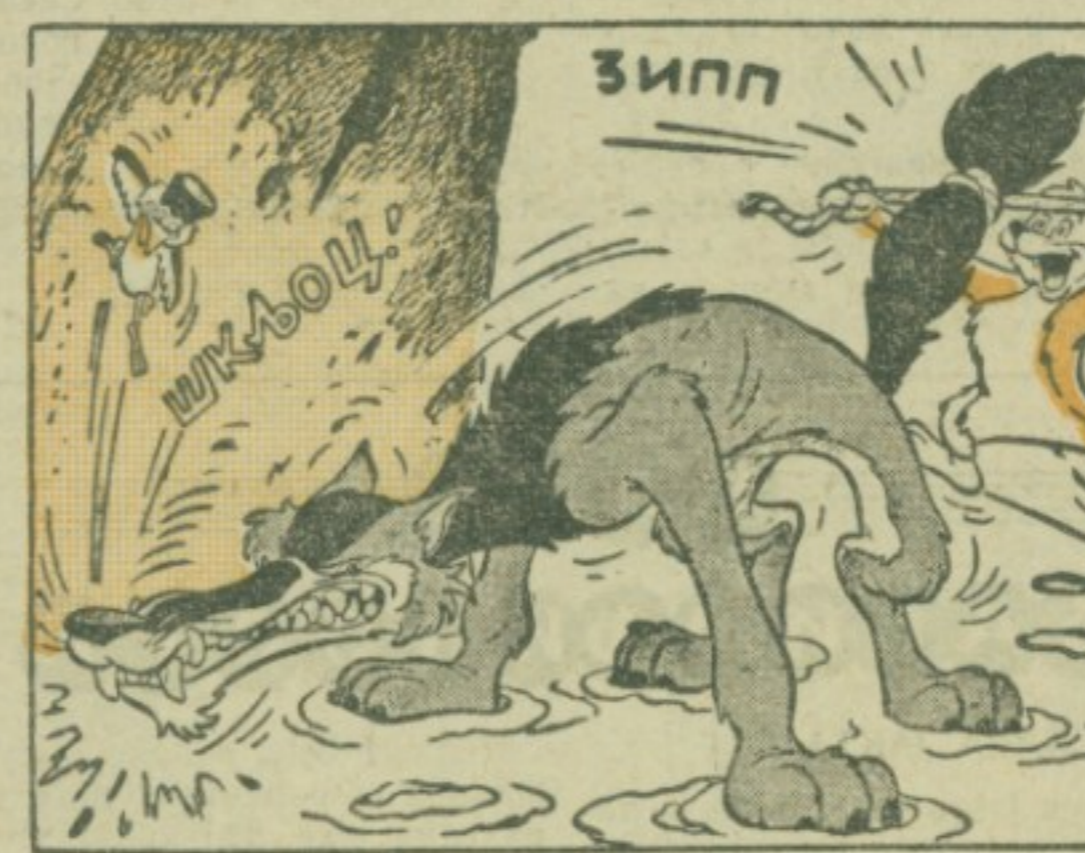

НЕ МОЖЕМО СЕДЕТИ ОВДЕ И СМРЗАВАТИ СЕ! МОРАМО НЕШТО УЧИНИТИ!

С КОНОПЦЕМ КАО ЈЕДИНИМ ОРУЖЈЕМ, ТРИ ПРОЊЕНА ЛОВЦА СКОВАЛИ СУ СМЕО ПЛАН...

ВЕЛИКИ ВУК ИЗМЕНАЂЕНО ЈЕ ЗАТРЕПТАО ОЧИМА КАДЈЕ ХРАБРА ПТИЦИЦА ПОЛЕТЕЛА ПРЕМА ЊЕМУ...

ПРИЂИ САМО КОРАЧАЈ ПА КУ ТЕ...!

УЛОВИЛИ СМО ГА!

КРОЗ ЖИВОТ И ШКОЛУ

Кад је код нас јодне...

У осамнаестом веку руски Козаци кренули су на исток, прешли Берингов Мореуз и заузели Аљаску. Али, тамо су нашли Енглездеосељенике, који су дошли на Аљаску препловивши Атлантски Океан од истока према западу. Путујући, и Руси и Енглези бележили су у својим дневницима протеке дане. Међутим, кад су се срели, Руси су рекли Енглезима да је недеља, а ови су тврдили да је субота. Имали су и једни и други право: за Русе је заиста била недеља, а за Енглезе субота.

Нешто слично догодило се и преживелим члановима Магеланове експедиције кад су 6 септембра 1522 године упловили у луку Сан Лукар де Барамеда. Сам Магелан погинуо је у току путовања, а чланови његове експедиције обишли су свет. Када су се усидрили у Сан Лукар, морнари су мислили да је петак, али су им мештани рекли да је четвртак. И они су били обишли земљу крећући се од истока према западу.

Ето, то су два примера из историје, а из практичног живота знамо да кад је код нас јодне, на другом месту је

један час после подне, негде осам увече, а негде десет сати изјутра. Овде ћемо навести неколико примера. Кад је у нашој земљи 12 сати, онда је у Белгији 11, Француској

ној Африци 14, у Мексику 5, Салвадору 5, Панами 6, Аргентини 7, Уругвају 7,30, на Цејлону 16,30, у Индији 16,30, Кини 19, Кореји 20, Јапану 20, Новом Јужном Велсу 21, у Западној Аустралији 19, у Јужној Аустралији 20,30 итд.

Ево због чега се то дешава. На разним тачкама земље у једном истом тренутку часовник показује различито време. Кад је у Београду 12 часова, онда је 12 часова у свим местима која се налазе на

меридијану на коме се налази Београд. Међутим, на местима која су источније од Београда подне је већ било, јер се Земља обрће са запада на исток, те су та места прошла раније испод Сунца. Земља изврши пуно окретање око саме себе, тј. пређе 360 степени, за 24 часа. Према томе, она се за један час обрне за 15 степени. То значи да је место које се налази 15 степени источније од Београда прошло испод Сунца тачно пре један час. Тако, кад је у Београду 12 часова — подне, онда је у месту које се налази 15 степени источније један час после подне. Ако се иде према западу, онда се дешава обрнуто.

Брзина ветрова

Ветрова има различитих брзина, нарочито о онима из Старог века. Позната је грчко-римска митологија, затим германска и словенска. Реч мит у литерарном смислу означава бајку, затим приповетку о догађајима из живота природних и божанских бића, у којој се она спуштају на земљу, где живе и раде као људи, с којима се често друже и заједно с њима изводе многе чудновате и јуначке подвиге. Најлепше примере мита грмако у старој, нарочито грчкој митологији.

ШТА ЈЕ МИТОЛОГИЈА? Митологија је назив за многобожачке религије. Заправо,

Почетком пролећа 1804 године, по жељи председника Деферсона, кренула су из Сен Луиса два истраживача да испитају тада још непознате пределе у сливу реке Колумбије и да проуче живот Индијанаца. Септембра 1806, после многих тешкоћа и опасности, експедиција Луиса и Кларка — под тим именом ушло је ово путовање у историју — вратила се у Сен Луис. За време овог напорног путовања пуног опасности, водич им је била Индијанка Сакајава, жена њиховог тумача, Канађанина француског порекла. Сакајава је била једина жена у овој експедицији и без њене помоћи Луис и Кларк вероватно не би ни успели у својој подухвату.

САКАЈАВЕА, ЖЕНА-ПТИЦА

дана, Сакајава се држала на коњу као какав стари ратник. Кад се племе селило с једног места на друго, она би, јашући у поредо с братом, задивљено гледала у далеке плавичасте планине.

— Волела бих да сам птица, — говорила му је. — Тада бих могла да видим све. Шта лежи са оне стране планина? Куд теку реке? Где је крај прерије?

Једног дана, кад је, после доброг лова, цело село било заузето спремањем меса за сушење, Сакајавин брат, трчећи према свом коњу, повикао је:

— Бежите! Бежите!
У истом тренутку заорали су се ратни поклич Минетари-Индијанаца. Изненад-

ради од јутра до мрака, с њом нису лоше поступали. Жене из племена Минетари показале су јој како се обрађује земља и сеје кукуруз и поврће. Први пут у животу видела је мала Индијанка поља засејана кукурузом и зелене поврћке.

— А моја сабраћа знају само да беру дивље плодове, — размишљала је она док је заоштреном допацицом од бивола копала земљу.

Куће Минетари-Индијанаца, нису биле купасте колибе од коже, већ велике зграде од набоја, с крововима у облику купола. Минетари нису били номади и њихов живот није зависио од лова.

Сакајава је имала седамнаест година кад је у село Минетари - Индијанаца до-

Тада јој је Шарбоно испричао да далеко на истоку живи пуно белих људи и да су двојица од њих, Луис и Кларк, пошли да испитају област између реке Мисури и великог Запада. Они ће презимети у једном индијанском селу, а упросто намеравају да пођу даље. Да ли би Сакајава могла да им послужи као водич? Бели људи би за то добро платили.

У фебруару Сакајава је добила сина. А у априлу, кад се лед на рекама отопио, експедиција је кренула на пут. Са сином на леђима, Сакајава је заузела место у првом чамцу. Иза њега, кренуо је још један велики чамцац и шест канос.

Дани и километри низали су се један за другим. Путовање је у почетку протицало без тешкоћа. Храње је било довољно, а људи још нису били заморени. Чамци су лагано пловили уз реку. Али, уколико је циљ бивао ближи, тешкоће су постајале све веће. Или би се тешко натоварени чамци насукали на какав спруд, или би понестало хране. Сакајава је била од неосењиве помоћи. Она је говорила белим људима који су плодови отровни а који не, указивала им на траг дивљачи, показивала им пут.

Најзад, експедиција је стигла на место где се река дели у три рукава. Сакајава је знала да је зачичај близу. Ниједан бели човек није до тада тако дубоко зашао у земљу индијанских номада. Да ли ће Шошони препознати своју давно несталу саплеменницу и да ли ће хтети да саслушају њене речи? — питали су се истраживачи.

Кад су се испели на врх једног брежуљка, Сакајава је усклинула од радости. У долини се налазио логор Шошона. Група Индијанаца, с поглавником на челу, чекала је приближавајуће странца. Ианеада, Сакајава је потрчала и пребацила свој огртач преко поглавничких рамена.

— Одрасли смо под истим огртачем, — узвикнула је она на свом матерњем језику. — Ох, Камеахванте, брате мој. Зар се више не сећаш Сакајавае?

Окупљени Шошони гледали су је зачуђено.

— Па то је она, „Изгубљена“, — зачуше се повици.

Све до краја августа остала је експедиција код Шошона. А кад су бели људи кренули доље на запад, Сакајава је, са сином на леђима, пошла с њима.

Било је већ новембарски дан кад је угледала Тихи Океан, Високо је подигла свог малог сина да и он види огромне таласе који су се разбијали о обалу. Нен сан био је испуњен, Индијанка Сакајава, жена-птица, била је прва жена која је прешла Велике Планине.

ни напад збунио је Шошоне. У окршају који је настао, један од нападача дограбио је Сакајавау за дугу црну косу и дигао је на свог коња. И док се он удаљавао у трку, она је видела како се, опкољен непријатељима, њен брат Камеахвант очајнички бори.

Кад су се Минетари вратили у своје село, предали су Сакајавау женама.

— Узмите је да вам ради, Она је ваша. Мада је заробљена девојка морала да

шао канадски трговац Тусан Шарбоно. Сакајава је постала његова жена.

Није протекло ни неколико месеци, кад је Шарбоно запитао Сакајавау:

— Знаш ли још да говориш свој језик?

— Ох! Да, Нисам га заборавила.

— А да ли се још сећаш родне земље?

— Треба само да затворим очи па да видим облаке и звезде изнад ње, наше планине и реке, и стазе којима моја браћа гоне дивља стада.

Стадо буфала је кренуло! Спремите се! Покрет! — зачуше се повици. Далеко у прерији, два јачаха махали су својим огртачима, дајући знак осталим саплеменницима да „спакују“ своје село и крену за њима. Јер, живот Шошона-Индијанаца, становника прерије, био је тесно везан с кретањем буфала, тих великих ружних животиња. Буфало — то је била и храна, и кожа за одело и обућу.

— Ходи, птичице моја, — рече Сакајава мајка подижући на коња дрвену колевку обложу меком кожом. Док су мушкарци журно прикупљали растурене коње, а жене склапале колибе начињене од бивољих кожа, девојчица светлих очију вирила је, као радознано птиче, из своје колевке.

Било је потребно свега неколико минута да се колибе, начињене од дрвених мотки и кожних покривача, склопе и натоваре на коње. А преко њих журно су набацили које дивљачи и неколико лонана — сва имовина једне индијанске породице. На једном, тако натовареном, коњу седео је Камеахвант, мали Сакајавин брат. Цело село је кренуло.

На челу поворке јахао је поглавица племена, Сакајавин отац. У једном рогу од буфала носио је мало жара запретаног у перо. На новом станишту треба прво запалити ватру. А где ће се поворка зауставити, нико није могао да зна. Да ли ће се нове ватре запалити у некој прерији, на висоравни или у подножју какве планине, зависило је од стада буфала. Где се они зауставе, зауставиће се и Шошони.

Такав је био Сакајавин живот. Ветрови, планине, изненадни покрети, дани кад меса има у изобиљу, месеци гладовања и — рад без одмора. Коже су морале бити очишћене и уштављене, а месо је требало сушити на диму. Спокојства и почивања никад није било, јер су стада буфала вечно у покрету.

Још пре но што је навршила десет го-

Мој тријател карибу

Ово је прича једног риболова-аматера са Аљаске.

— Имао сам два слободна дана, те сам решио да одем на Салмон Лејк, да пецам. Пошао сам мотоциклом из Номса, уским, кривудавим и готово пустим путем који води до језера. Тридесетак километара далеко од града угледао сам

једног карибуа (северног јелена), како се мучи да ослободи своје рогове из сплета старе телефонске жице. По јако утабаном земљишту видело се да је карибу већ неколико дана био „заробљеник“. Кад сам, сишавши с мотоцикла, пошао према њему, стао је узнемирено и љутио да скаче

и трза главом. Али, већ после неколико тренутака, умирен мојим гласом, он је допустио да му се приближим и да покушам да га ослободим. Трчао сам му све време док сам одмотавао замршену жицу, а с времена на време ставио бих руку на његово дрхтаво тело. Најзад, карибу је био слободан. Сео сам на свој мотоцикл и наставио пут. Возио сам отприлике још један километар, а онда се зауставио и пошао пешице према језеру. Изненада, зачух неку buku иза леђа. Окретох се уплашено и угледах — „мог“ карибуа. Дрхтао је док сам му се приближавао, але се није помакао с места. Помислиох га по челу и побох даље.

Осам километара, тј. све до језера, трчао је он за мном као пудлица. Сваких десетак-петнаест метара он би ме сстигао и пружио главу, као да тражи да га помилујем.

Читав тај дан и сутрадан до подне карибу се није одвајао од мене. Лутали смо обалом језера, заустављали се, и док бих ја седео с пецаљком у руци он је лежао крај мене. Кад смо се вратили на друм, где је стајао мој мотоцикл, рекао сам једно од најчуднијих и најгужнијих „збогом“ у свом животу.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

АЛЕА ЈАКТА ЕСТ

„Алеа јакта ест“ је стара латинска пословица и значи: Којка је пала. Она је постала на овај начин. У горњој Италији код Равене, мала река Рубикон, данас Писатело, претстављала је некад границу између Италије и горње Галије. Чувена је по Цезаровом преласку преко ње, што је био знак за почетак грађанског рата. Отуда потиче и израз: прећи Рубикон, што значи крочити последњим, одлучним кораком, после кога нема враћања. Прича се да је Цезар прелазећи Рубикон узвикнуо: „Алеа јакта ест.“

ШТА ЈЕ ФАЛАНСТЕР?

Фаланстер је заједнички дом и радионица за једну фалангу, тј. за задругу од 400 радничких породица, по систему француског социјалисте утописте Шарла Фурјеа (1772 до 1837).

КАКО ЈЕ ПОСТАЛО ИМЕ РАГЛАН?

Раглан је енглеска реч, а означава дуг спортски или кишни мушки горњи капут (ман-

тил), код кога рукави нису ушивени у раменима, него иду од саме јаке. Тај капут добио је име по команданту енглеске војске у Кримском рату лорду Раглану.

ОКСАЛНА КИСЕЛИНА

Оксална киселина је отровна киселина која настаје оксидацијом многих органских једињења. Данас се добија од целулозе и служи у фарбарству и за вађење мрља од мастила за чишћење метала итд.

ПЕХЛЕВИ

Пехлеви је назив за персијски језик у доба Сасанида, којим су претежно говорили западни Персијанци. То је мешавина персијског и семитског језика, у којој је преовлађивала персијска граматика.

ФОСФОРНА БРОНЗА

Фосфорна бронза је легура (слитина) бабра, калаја и фосфора. Служи за израду делова ватреног оружја, затим напита, отпорних машинских делова итд.

Из историје сунцокрета

У ископинама насеља пренесторских Индијанаца у Кентакију нађени су семе и делови главе сунцокрета. Према тим остацима, изгледа да су биљке које су гајили Индијанци биле само нешто мало мање од данашњих. Утврђено је да су Индијанци још у то време употребљавали семе сунцокрета за исхрану.

Откако се зна за њих па све до сада, гаје Хот-Индијанци у Аризони сунцокрет са првеним семеном. Семе им служи као храна, а такође и за добијање црвене боје, којом боје корпе.

Пре открића у Кентакију и Аризони, сматрало се да су Перу и Мексико земље у којима је припитомљен сунцокрет. Према једној теорији, почели су Перуанци још дуго пре Инка да гаје сунцокрет и да га ђубре гуаном, ђубривом које се налази у неким крајевима Јужне Америке. Према другој теорији, сунцокрет су први почели да гаје Мексиканци, који су добијали крупне цветове на тај начин што су биљке садили густо, тако да су се по два цвета спајала у један.

Како су преисториски Индијанци дошли до сунцокрета с Сунцокрет је амблем америчке великим цветом, ми данас не

знамо. Врло је вероватно да се некад случајно појавио велики цвет и да су Индијанци, сматрајући то за натприродан знак, почели да гаје само ту врсту. Могуће је, такође, да су они одабрали биљке с крупнијим цветом из чисто практичних разлога.

У Европу је сунцокрет пренет у шеснаестом веку и га-

јно се искључиво као украсна биљка. Тек у 19 веку почело је добијање зетина из сунцокретовог семена и у том циљу засејавање великих површина овом биљком. Постоје и данас врсте сунцокрета које служе само за украс и гаје се у парковима и баштама, Сунцокрет је амблем америчке великим цветом, ми данас не

ТАЈНА ТЕТКАЉУБИНЕ ШКОЛЕ

ЉАЧКО ДРУШТВО СИРОМАШНО ДИРЕКТОР ПОТКРАДО Е, ПА ТО ЈЕ СТРАШНО.

КО СЕ ТОМЕ НАДО.

ЕТО, САДА ВИДЕЛИ СТЕ, ГОСПОЉИЦЕ ДРАГА ДА ЛОПОВА, УХВАТИСМО ЛАКО ПРИЗНАЈЕТЕ И НАЈЗАД ТО НЕ МОЖЕ СВАКО ЗА ТО ПАМЕТ ТРЕБА

ПИГМЕЈИ И СЛОНИ

био гладан, — поче он, — Желео сам само да убијем једну од тих великих, зубатих животиња; то је све. Намера ми је била да учиним нешто због чега би се моја три сина и мој унук поносили мношвом, а кад умрем да би се бринули о мојој удовици.

Наоружан луком, стрелом и коњем, Фаизи је у саму зору пошао из села, не рекавши никоме за своју намеру. Трећег дана увече стигао је до једне чистине у шуми, где је наишао на слоновске трагове.

Прави људи — то је име којим Пигмеји из Белгичког Конга називају своје господаре, Црнци нормалне величине. Јер, Пигмеји су и данас, као што су то били одвајкада, робови. Сваки од њих припада неком Црнцу, „правом човеку“. Тешко би било чак и замислити да су им Пигмеји дали ово ласкаво име због њихове добродушности и човечког поступања према робовима. Оно је само доказ да су афрички пагубљиви свесни „неправде“ коју је приroda учинила створивши их малим, много мањим од „правих људи“.

Док су остали Црнци грађани Белгичког Конга, Пигмеји то нису. Они су својина „правих људи“, којима месом дивљачи морају да плаћају данак. Иако живе искључиво од лова, они не смеју да имају пушке, коње, лук и стреле — то је једино оружје дозвољено Пигмејима.

Али, бој бије срце у Јунака, а Пигмеји су, упркос свом малом расту, необично одважни.

— Једне вечери, — прича Ен Патнем, жена једног америчког антрополога и лекара, која је међу Пигмејима живела неколико година, — изненадна лупа добоша, јака и потмула као далека грмљавина, разбила тишину шуме. Два Пигмеја, који су били дошли да за нашу болницу донесу месо, пажљиво су слушали поручку коју им је донео овај афрички телефон. Наједном, стадоше да се грле, скачу и узбуђено да вичу.

— Фаизи је убио слона, — објасни ми најзад један од њих.

— Али, како га је могао убити кад нема пушку? — запитих зачуђено.

— Храброшћу, Фаизију није потребна пушка.

После неколико часова зачуше се пред нашим вратима кораци и гласови читаве гомиле људи. Фаизи, кога је узбуђена гомила просто гушила, сручи се на једну столицу. Изгледао је као уморан дечак с лицем набраног старца. Грчевито, као маршалску палицу, стезао је у руци крваву умрљану коњу.

Сад, Пигмеј који ми је те вечери протумачио победоносну лупу добоша-телеграфа, испусти испред осталих и рече:

— Ово је велики тренутак у нашим животима. Још од времена наших прадедова нико из нашег села није убио слона. Испричај нам о томе, Фаизи, да наши синови не би живели у незнању.

Фаизи устаде. Његове очи сјаје су као црни дијаманти.

— Нико у нашем селу није

Да се одмори од тродневног пешачења, попео се на једно дрво и ту преспавашо ноћ.

— Сутрадан, рано ујутру, угледах слонове, — причао је даље Фаизи. — Два млада мужјака, четири слонице и петоро младих. Свиош с дрвета и стадох да им се приближим, пази да стално идеш уз ветар.

После једног часа Фаизи се био толико приближио слоновима да их је могао чути како кидају лишће и младе гранчице дрвећа.

— Било би много лакше приближити се једној од слоница, — настави Фаизи своју причу — јер су оне биле заузете око младих. Али, рекао сам себи, ако треба да будем убијен, онда боље да настрадам у борби с мужјаким. Слона који ми је био најближи имао је велике, лепе коње. Крећући се обазриво, пришао сам му на десет метара.

Као један човек, сви присутни готово престадосе да дишу.

— У то онај други слон стаде да се приближава једној слоници. Мој љубоморан, пре стаде да једе. Уши је био напуњено, тако да су му стајале као два крила, а сурлом је макао лево и десно. Била је то срећа: он сад није обраћао толико пажње на остале ствари око себе. Прикучих му се још више, тако да нас је раздвајало свега десетак корака. И сви остали слонови беху престали да једу да би још трали љубавну игру. Био сам тако близу да сам чуо како им крче црева. Држећи у приправности коње, пузио сам даље, све док се нисам нашао испод љубоморног слона. Исправих се нагло и у истом тренутку зарих му коње у стомак. Слона затруби од бола и, не остврћући се, појури према крду. Слонови могу да трче веома брзо, Ускоро се цело крдо изгуби, оставивши за собом само облак прашине.

Фаизи, исцрпљен од узбуђења, сручи се на столицу.

— Два дана сам их пратио. По њиховом трагу видео сам да рањени слон све више малксава. Најзад, другог дана увече, нашао сам његово мртво тело. Угинуо је од губитка крви.

Пигмејско село дочекало је Фаизија, „убицу слона“, како су га прозвали, с највећим поштовањем. Добоши су тутњали јаче но икад. Кад су људи, помешавши пепео с водом, „у-красили“ своја лица и тела тако да су личили на права чудовишта, почела је „игра победе“. Чак је и Фаизи, иначе увек достојанствен и повучен, играо те ноћи као да му је тек двадесет година.

БОКЕЉСКИ МОРНАРИ

Бокела је од најстаријих времена имала везе с поморским бродарством, јер су још и стари Илири у Рису имали своје поморско упориште. Али, свој највећи успон и сјај бокелско бродарство постигло је у 17 и 18 веку, кад су се Херцеговци и Рисан ослободили турског јарма. Тада је у Перажу постојала надалеко чувена поморска школа, која је дала велики број искусних и чувених поморских капетана, а и прве школоване поморце Петру Великом, И друге школе: у Котору, Херцеговном, Добротри и Прчу такође су знатно допринеле образовању помораца.

Бокелци су се нарочито истакли у поморским ратовима против Турака и турских гусара. Било је доста Бокела који су пружили сјајан пример јунаштва, али се нарочито истиче подвиг капетана Петра Желалића, родом из Бијеле. То се десило 1760 године. Желалића су заробили Турци и он је био роб на лађи „Велика султанија“. Међутим, Желалић није био од оних људи који се лако препуштају судбини, па је покушао да организује остале заробљенике, како би у повољном тренутку сви заједнички навалили на Турке и ослободили се ропства. Једнога дана пружила им се прилика за то кад је већина турске посаде изишла на копно. Желалић је са 83 друга успео да савлада престале Турке, да им отме брод, па да побегне. Са својим друговима стигао је на острво Малту и освојени брод предао тамошњим властима.

Али, Желалић није био сам. У рату против Турака истакао се и капетан Андрија Берберовић из Морина, који је 1828 године у грчком архипелагу успео да савлада три турске гусарске лађе које су напаале његов једрењак.

Бокла Которска, захваљујући свом поморству постала је врло мул-

турна и богата средина. Њени поморци доносили су у свој крај нова искуства, непознате стране сировине и производе, и користе биљке, као кромпир, дуван, наранџу и лимун. Поморци которског базена били су чланови „Которске морнарице“. Циљ ове организације био је да поморском трговинском помаже привредни развитак Бокеле, а да у рату брани Боку од страних напада. Борили се под разним заставама, како је у оно време био обичај, бокелски поморци истакали су се својом храброшћу и поморском вештином. Пераштан Матија Змајевић био је адмирал руске балтичке флоте и истакао се у четири поморске битке против Швајцара. Једном је и спасао живот руском цару Петру Великом.

Али, Бокелци се нису истакли само у рату, него су постигли велики успех и на својим трговачким бродовима. Такав један подвиг у историји бокелског поморства извршен је 1852—1859 године. У то доба капетан Иво Висни из Прчуа кренуо је на спом брику „Силендило“, који је имао 300 тона, из луке Антверпен и за осам година путовања, обављајући трговачке послове, опловио око света. То је био први наш брод који је то постигао. Због тога је Висни проглашен за почасног грађанина Трста и стекао право да развија нарочиту белу заставу на којој је био натпис: „За поморске заслуге“. У то време то је било једно од највећих поморских одликовања.

У току столећа бокелска морнарица се снажно развијала и око 1800 године достигла је свој врхунац. Тада је имала преко 600 бродова на једра, од чега око 300 бродова дуге пловидбе. У Боки је било 300 поморских капетана и око 3.000 морнара.

ИЗ ЖИЗНИЦЕ ПРИРОДЕ

У дворишту је пас глодао коску. Један гавран је дуго облетао око њега и покушавао на све могуће начине да привуче његову пажњу и да му отме коску. То му није успело и он је најзад одлетео, али се после извесног времена вратио с још једним гавраном. Почела је стара игра, али и овога пута без успеха. Тада се догоди ово: други гавран нагло слете на пса и снажно га удари кљуном. Пас, изнена-

ђен и бесан, окрете се и журну на нападача, који одмах узле-

ГАЈГЕРОВ БРОЈАЧ

Једна од најтраженијих сировина данас је не сумњиво уран, једини елемент који практично долази у обзир за добијање атомске енергије. Као што су некад јурили за налазиштима злата, испирајући речни песак и ломећи стене, тако се сад — само с много више система — тражи уран, од поларних предела до ужареног екватора.

Иако нема особину да се на гомилама на једном месту, као, например, руде бабра или коваља, уран има нешто што немају остали: он је радиоактиван. Атоми урана шаљу из себе у околину радиоактивне зраке без обзира на стање у коме се налазе; макар их загрејали на највишу, или их охладнили на најнижу температуру. Та њихова особина олакшава проналажење ураничних руда благодарећи направи коју је конструисао физичар Гајгер и која се по њему зове — Гајгеров бројач.

Радиоактивни зраци, пролазећи кроз ваздух, остављају за собом дугачак невидљив реп наелектрисаних ваздушних честица, као што метеор вуче траг усонјаних гасова, Гајгер је за свој изум искористио баш те минималне количине електрицитета које зраци производе. Он је успео да ухвати тај електрицитет у једну стаклену цев, која се назива бројачком цев, и да га многоструко појача нарочитим апаратом. Те појачане ударе струје, од којих сваки одговара једном проласку радиоактивног зрака кроз бројачку цев, можемо видети било као светлуцање сјалице, као пуцкетање у слушалицама или у звучнику, или их броји аутомат сличан бројилу код такси-аутомобила.

Кад се бројач нађе у близини каквог извора радиоактивних зракова, одмах се чује ребе или чешће пуцкетање. Ако се, например, један грам радијума налази сакривен на даљини од двадесет метара, у слушалицама се чује око 60 откуцаја у минути; на десет метара чује се већ 300, док би се на растојању од једног метра бројач просто „загушио“, јер би бројао милионе откуцаја. На сличан начин проналазе се и руде урана, само што се ту не ради о тако jakim зрачењима као код радијума. Истраживачи носе са собом Гајгерове бројаче, или се они налазе на авионима и хеликоптерима који лете ниско над неприступачним земљиштем.

Али, Гајгеров бројач не служи само за проналажење ураничних руда. Њиме се може, с прилично сигурношћу, утврдити старост неке археолошке ископине, бројећи зраке које

чак ни кад је прошло више дана од експлозије. Гајгеров бројач је најмоћније оружје против атомских подморница, тенкова и другог атомског оружја, јер он већ из даљине открива оно што се оком не може видети.

те. За то време први гавран већ је зграбио кост и побегао.

Један коњ провео је десет година у руднику вукући колица. Кад је постао неспособан за рад, извели су га напоље. Чим је угледао сунце, коњ је радосно зањаштао, а онда је, без оклевања, кренуо сам у шталу из које је изишао пре десет година.

Човек је седео у хладној соби и нешто читао, док му је мачак био на коленима. Наједном, мачак отрча до врата и поче да мауче. Човек му отвори, а тада мачак пође у кухињу, осврћући се да види иде ли његов господар за њим. Кад су дошли у кухињу, ма-

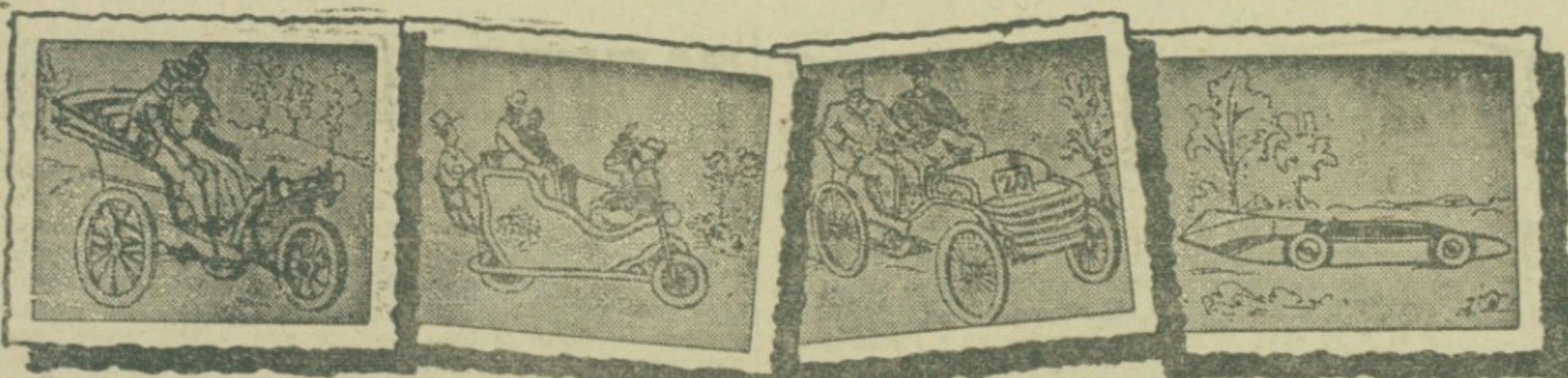
чак се попе на сандук са угљем и опет поче да мауче. Кад је човек узео канту и напунио је дрвима и угљем, мачак је почео радосно да се умилжава и одмах пошао на траг. Чим је ушао у собу, упутио се право према камину. Кад је домаћин заложико ватру, он му више није хтео седети у крилу, већ се изваљно крај ватре.

Неки селак имао је припитомљеног гаврана који је волео да буде стално у друштву људи. Једног дана домаћин по теже на њега метлом што је украо нешто из кухиње. Гавран, да јој се освети, оде у башту и почува сав расад што је жена тог јутра расадила.

КУТИТЕ, ВИ ТАМО, ЗАР НЕМАТЕ СТИДА? КО НАПЕТА ЖАБА КРЕКЕЌЕТЕ: КРЕ - Е ПРСЕ СЕ СТАЛЧО, ПРАВИТЕ СЕ АЛЧО, А У СТВАРИ СРЕТА ОТКРИО ЈЕ СВЕ.

ЊЕГОВ НАЧИН, ЗНАМ ЈА, МОЖЕ ДА РАСРДИ, АЛИ, ГЛЕДАЈТЕ ГА: ЗАР ВАС НИЈЕ ЖАО? ЗАСЛУЖИО НИЈЕ, ДА СЕ ТОЛ'КО ГРДИ ВЕТРОПИРАСТ ЈЕСТЕ, АЛИ НИЈЕ ЖАО.

МУДРИ СРЕТА ВЕШТО ЗНА ДА ОД ПАКЛА СТВОРИ РАЈ И ДА НАШОЈ ПРИЧИ ДА ОВАЈ ЛЕП И СРЕЊАН КРАЈ.

ОД ФИЈАКЕРА ^{без коња} ДО АУТОМОБИЛА

Развој је почео пре готово једног века. Пошло се од фијакера без коња, а сад се стигло до облика који је сличан риби на точковима.

Тај фијакер, којим је 1863 године Француз Леноар направио незаборавни излет од Париза до Жосвила, није био нимало удобан. То су била обична кола с дрвеним точковима опасаним гвозденим обручима. На њима је било само једно седиште с наслоним. Данас нам не би сигурно представљало никакво задовољство да се труцкамо на оваквим талигама, уз дупу мотора који је покретао ацетиленски гас.

Одатле је био само један корак до кола Аустријанца Маркуса, која је, уместо ацетиленског гаса, терала експлозивна смеша бензина и ваздуха, баш као и данас. Употреба бензина била је генијална замисао, али у оно време прилично скупа. Јер се бензин могао купити само у апотеци. Но, то Маркусу није причинјавало највећу тешкоћу. Пошто дању, због радозналост света, није смео да се појави на улици са својим колима, он је опите вршио ноћу, у забаченим деловима бечког Пратера. А тада је дошао у сукоб с полицијом, која није хтела да допусти к. у овом пределу пуном тишине джезде ларму некакав проналазач са својим „лудачким фијакером“, који је поред тога смрдео и из кога су вршале искре. Озлојеђен полицијском забраном, Маркус је напустио свако даље експериментисање, и наслутећи да је са својим проналазком ушао у историју.

Година 1877 претставља следећи значајан датум на путу од фијакера без коња до модерног аутомобила. Те године је Немац Готлиб Дајмлер, у сарадњи с конструктором Мојбахом, завршио први четворотактни бензински мотор. Али, прошло је пуни девет година док тај мотор није постављен под задње седиште високог, луксузног фијакера. Полиција, која се и овог пута умешала у историју аутомобила, сумњичила је обојицу проналазача да су фалсификатори новца и често их је узнемиривала изненадним претресима при њиховом ноћном раду. На Париској изложби, која је приређена пре седамдесет година, тај фијакер на обичним дрвеним точковима и с рекордном брзином од осамнаест километара на час претстављао је праву сензацију. Путницима није ни најмање сметало што су седели готово два метра изнад земље и што су се на тадашњим неравним путевима понекад несигурно осећали.

Превавши у Француску, 1895 године, Дајмлер је право на искоришћавање свога изума уступио Левасору. Тако је овај са својим моторним фијакером могао да учествује у трци Париз—Бордо. Кола су имала два задња мека седишта, која су се могла заштитити од кише покретним кровом, а место садашњег волана кривала су дугачку полугу спојену с предњим точковима.

Истовремено с Дајмлером, па и пре њега, радио је на истом послу и Немац Карл Бенц, који се још 1886 године возио улицама Манхајма на својој моторној триколицы с бензинским погоним и са електричним паљењем. Кола су имала само једно седиште, на коме је путник седео високо у ваздуху, држећи у левој руци полугу од мотора, а у десној полугу за управљање предњим точковима. И Бенц се борио с финансијским те-

шкоћама, доживљавао неуспехе и разочарања, па кад је видео да у Немачкој не налази на разумевање, прешао је, као и Дајмлер, у Француску.

У то време је Енглец Батлер израђивао своје „петролцикле“ на три точка. Тешко да је ико тада могао да наслутити да ће та кола, која су личила на колица за парализичаре, постати после извесних измена најважније саобраћајно средство. Ни у Француској то нико није слутио, мада се већ тада Пежо, заједно са својим пријатељем Леметром, возио по Ници на свом „квадрициклу“. На њему је он, 1891 године, прешао пут од Париза до Бреста и наатраг, дакле укупно 1.200 километара, с просечном брзином од 15 километара на час. Пежо је морао претходно да размести на сваких сто километара дуж пута људе с кантама бензина, како би могао да снабдева мотор том драгоценом и ретком течношћу.

Американци, као што се види, нису пронашли аутомобил, али су ипак за овај проналазак учинили нешто од неочејане вредности. У Европи је аутомобил стално сматран неким чудом, на чији су се рачун правили досетке. Међутим, амерички конструктори ишли су за тим да нови проналазак популаризишу међу најширим слојевима. У том циљу Дурј је приказивао свој аутомобил на три точка у чувеном Барнумовом циркусу, а годину дана доцније, у Детроиту, Хенри Форд конструисао је аутомобил на четири точка.

Но, и у Европи се нашао пре дугимљив човек који је схватио значај аутомобила. То је био неки Е. Јелинек, који је као аустроугарски генералин кнезул у Ници видео преу-

томобилске трке и није се дуго преомишљао да своју неуспешну дипломатску каријеру замени успешним трговачким послом. Он није био техничар, али је баш зато умео да техници свог времена поставља задатке за које су стручњаци мислили да су немогућни. Таква су била и кола која су, по Јелинековој хитри, добила име „Мерцелес“. Она су имала кров, блатобране, папучу и врата, као и два седишта, једно прекопута другог. Мотор тих кола имао је само шест коњских снага.

Сва ова кола, од Дајмлеровог фијакера до Јелинековог „Мерцелеса“, имала су дрвене точкове с челичним обручима. Тек почетком овог века сетили су се конструктори већ заборавањем Енглеца Томсона, који је, педесет година раније, оброче на точковима омотавао гуменим цевима напуњеним ваздухом. Сетили су се и ветеринара Динлоа, који је за бицикл свога сина начинио праву гумену пнеуматику. Французи браћа Мишлен искористили су замисао својих претходника и почели да производе пнеуматичне точкове. Наравно, ти гумени обручи, који су се гломазно причвршћивали са двадесет шрафова, нису били дуготрајни и луцали су већ после неколико километара.

У то доба наступа у конструкцији аутомобила права револуција. Дотле су конструктори ишли за тим да начини што лакши мотор, који би се могао поставити на сваки фијакер. Јер, много је лакше било приволети човека који је већ имао фијакер да своје коње замени малим мотором, него да купи нова кола са уграђеним мотором. Тек је Мајбах увидео да се за ауто-

билски мотор морају градити нарочита кола, потпуно новог облика. Он је пронашао и карбуратор, пребацивач брзина и хладњак, а израђивао је аутомобиле који су по облику били доста слични аутомобилима какви су грађени све до скупа.

Упоређо са све широм употребом, аутомобил почиње да добија облик затворене кабине, са четири или шест седишта, с водравним воланом и поклопцем изнад предњих точкова. Аутомобил више не личи на фијакер; он већ има свој сопствени облик.

У наше време тај облик опет почиње да се мења. Модерни аутомобили све више личе на вретено, горпело или рибу на точковима. Док унутрашњи механизам постаје све сложенији, спољашњи изглед се упрошћава. Али, још се не може рећи да је он добио свој стандардни, најделиксходнији и дефинитивни облик.

ДАНАС КАО И ПРЕ 150.000 ГОДИНА

Једна америчка археолошка експедиција наишла је у једној пећини у Ираку на занимљиво откриће: кости једног детета старог девет месеци. Детаљним прегледом утврђено је да је дете живело и умрло пре 70.000 година. Његов костур нађен је у дубини од десет метара. Занимљиво је да у истој тој пећини и данас живе људи, исто онако као што су живели јужда и пре 150.000 година. Пећина је на веома лепом месту, окренута југу и заклоњена од хладних северних ветрова.

ВЕРОВАЉИ

СИН ТОПА
Хусеин Ружди-паша, који је у два маха био претседник египатске владе, носио је почасну тигулу „топуваде“, што значи „син топа“.

машини, својим брзим окретањем, избацио је куршум из дрвета и овај је ранио Лајна.

КУЋА ОД ПЛУТЕ

Већина кућа у шпанском селу Бадахос саграђена је од комада плуте. Како је плута добар изолатор, у унутрашњости тих кућа влада лети пријатна свежина, док је зими увек топло.

ЗБОГ ЈЕДНЕ РЕЧИ

Француз Агнус Сапреј написао је књигу од преко стотину страница да би објаснио порекло речи „paracletus“.

ПЛАНИНА — ОРАО

Изнад села Манхарт, у Италији, уздиже се једна гола, каменита планина чији један врх потсећа на главу

орловског орла. Сељаци из Манхарта називају због тога целу планину „Орловом Планином“.

РАЊЕН ДАВНО ИСПАЉЕНИМ МЕТКОМ

У септембру 1905 године Х. В. Лајн из Фледбуша, на Лонг Ајленду, тестирао је машином дрва у свом дворништу, кад је из пеланице изненада излетео метак и ранио га у груди. Рана је била прилично тешка и оставила је трајан ожиљак. Кад је пројектил био извађен из ране, утврђено је да је то куршум за пушку каквом су се служили војници у 18 веку, за време америчког рата за ослобођење. Према мишљењу стручњака, овај куршум је још тада био испалиен и неким случајем забио се у дрво. Кад је после више од сто година Лајн узео да тестираше дрво, заупчасти точак на

ЈАЈЕ СА ШЕСТ ЖУМАНАЦА

Јаје с два жуманцета није нарочита реткост, а понекад се чак може наћи и такво које их има три. Међутим, јаје које је, спремајући торту за рођендан своје ћерчице, разбила Дорит Бери из Сиднеја, у Аустралији, претстављало је право чудо: оно је имало шест, додуше ситнијих но обично, жуманца.

ДРВО — ЛЕПЕЗА

У близини Гхатвара, у Индији, расте једно велико дрво чије се гране наизменично спуштају према земљи, да би се одмах затим нагло дигле навише, хладећи тиме, као каквом

лепезом, људе и стоку који се одмарају у његовом хладу.

МАЛИ ХИЈАВАТА

ЈОУ! АА! ЈЕ ОВДЕ СТРАШНО!

ШТА? КОВЧЕГ С БЛАГОМ... ЗАИСТА!

ЗАКЛУЧАМ! МОРАМ ДА ТЕГЛИМ ЦЕО КОВЧЕГ!

СУВИШЕ ЈЕ ТЕЖАК! ТРЕБА ДА ДОЗОВЕМ ПОМОК!

УМ! СЕГАМ СЕ ДА ЈЕ МОЈ ПРА-ПРАДЕДА ПРИЧАО ДА СУ ОВАМО ДОЛАЗИЛИ БЕЛИ ЛУДИ И ДОНОСИЛИ КОВЧЕРЕ!

УСКОРО ПОТОМ... ОМЕ МОЈ, ВЕЛИКИ ПОГЛАВИЦО! БРЗО! НАШАО САМ КОД ПЛАВЕ СТЕНЕ КОВЧЕГ С БЛАГОМ!

ЈЕСИ Л' СЕ ТИ НАЈЕО БУНИКЕ? ВЕРУЈ, ОМЕ МОЈ! ВИДЕО САМ ГА ОВОИМ ОЧИМА... ВЕЛИКИ САНДУК... ТЕЖАК!

ТВОЈ ПРА-ПРАДЕДА ЈЕ БИО МНОГО МУДАР ПОГЛАВИЦА

НАСТАВИЋЕ СЕ

ЦИНОВСКИ ИНСЕКТИ

Недавно је једна група америчких ентомолога провела три и по месеца на досад неистпитаном острву Куцај, које се налази јужно од острва Бикинија и Ениветока, у Микронезији. Научници су открили око 800 досад непознатих врста инсеката и у Америку донели збирку од 60.000 ретких инсеката. Међу инсектима је најнеобичнији један огромни паук, дуг 14 сантиметара, који вази по води. Он има на ногама неку врсту природних „гумених патика“, тако да се никад не овлажи, мада је стално на води. Он живи на рекама у шуми, чије су обале ноћу обележене чудном бледоплавом светлошћу коју производе нарочите алге. Ова светлост служи као оријентација животињама у току ноћи. Велику пажњу ентомолога привукао је и црни цврчак, дуг један сантиметар. Вежећи од опасности, он се загнуру у воду и тако спасава од непријатеља. Већина инсеката који су пронађени на Куцају нису опасни за човека и живе углавном хранећи се разним отпацима и трулежма.

ЧЕТВОРОПРЕГ

Четворопрег су била кола у која су утврђена четири коња напоредо један до другог. Стари Римљани пријемали су четворопрег од Грка и почели да га употребљавају у триумфима и другим свечаностима. Кола су имала два ниска точка. Четворопрег је често приказиван на новцу, а због свог лепог изгледа и сликовитости вајари су га често обрађивали. Из времена Неронова познати су коњи од бронзе с једног четворопрега, који се и данас налазе над главним порталом цркве светог Марка у Венецији, а донесени су на почетку 13 века из Цариграда. И у доцнија времена вајари су правили четворопреге. Данас се под четворопрегом подразумевају коњи који су упретнути по пар један за другим, а не напоредо као раније.

ИГРЕ ШКОТСКИХ БРВАНА

Сви народи на свету имају своје националне игре, које су задржале добар део особина из давних времена. Неки народи придају тим играма више пажње, а неки мање. Тако се по целој Шкотској одржавају сваке године у одређено време традиционалне спортске игре брвана. Од средине маја до краја септембра обично се одржи око 120 таквих спортских састанака. У ранија времена то су били састанци појединих племена. Они су имали свечан карактер, који се до данас задржао у такмичењима између заједница и играча народних игара. У току столећа, овим такмичењима придодата су и атлетска, од којих многе дисциплине воде порекло из давно проузјалих времена, кад су чобани, сељаци и шумари кушали своју снагу и вештину на свечаним састанцима. Данас су најзанимљивија она такмичења која се одржавају у мањим селима. Она имају у себи више народних особина него она у већим местима.

ДАМОКЛОВ МАЧ

Дамокло је био љубимац Дионизија Старијег (405—368 пре наше ере), тиранина Сиракузе. Он је завидео својем господару на краљевском положају и животу и тврдио да је најлепше у животу бити краљ. Да би му доказао да то није тачно, Дионизије га је једнога дана изјутра именово краљем. Увече, за време гозбе, Дамокло је опатио да му изнад главе вис мач, и то везан коњском даоком. Кад је то видео, Дамокло се обратио Дионизију речима: „Пусти ме да будем оно што сам и пре био“. Израз Дамоклов мач употребљава се кад се жели означити нека стална опасност која прети некоме и о којој он и не саня.

ШТА СУ БАРКАЧЕ?

Баркаче су велики, тежки чамци који висе на узвишенијим деловима оgrade на палуби ратних бродова. Ова врста чамца прави се на весла, једра и на моторни погон. Обично су грађени од тврдог дрвета, али баркаче које имају мотор направљене су од челика. Употребљавају се за саобраћај с копном, за преносење тежких терета (конопа, сидра), затим за притицање у помоћ приликом бродолома итд. У ратно доба баркаче су наоружане малим топовима или митраљезима и служе за превоз војника од брода до пристаништа, кад ратни бродови пристану подале од обале.

ВОЉЕ БЕЗ СЕМЕНА

У последње време биолози су успели да произведу грозђе, крушке, јабуке, па чак и парадајз, без семена. Њихов плод је потпуно уједначен, а по укусу је исти као и плод са семеном. Ово је постигнуто на тај начин што се неоплођена женска ћелија у цветну воћку прелаже нафтоксиацетичном киселином, која у потпуности одговара једном хормону који је неопходан за раширење плода, а који луче семке. Неки научници сматрају да ће на исти начин од неких дивљих семенки које немају плодова моћи да произведу воћне врсте које досад нису постојале.

ДА ДИ ЗНАЈЕ

ВИТАМИНИ ЛЕЧЕ ЗАБОРАВНОСТ, НЕСАНИЦУ...

„Часопис за клиничку исхрану“, који излази у Њујорку, донео је у једном од последњих бројева веома занимљив чланак лекара Питермана и Гудхарта о могућности употребе витаминна у лечењу неких душевних поремећаја и обољења. Дозе које се употребљавају за лечење знатно су веће — понекад чак и десет пута — од количина витаминна које човек нормално уноси с храном у организам. У својим извештају ова два америчка лекара нарочито подвлаче утицај витамина Б и набрајају до каквих душевних поремећаја може да дође ако се не узима у довољној количини. Недостатак тиамина (витамина Б1) изазива: заборавност, тешкоће у логичном мишљењу, манију гоњења и несаницу; рибофлавина (Б2): душевну депресију, поремећаје вида, неспособност концентрације и извршавања чак и лакших умних задатака, лаку психичку поремећеност; ниацина: депресију, страх, разне маније, губитак памћења, па чак и халуцинације и делиријум; пиридоксина (Б6): грчеве који потсећају на епилепсију, несаницу, претерану раздражљивост. Давањем повећаних доза одговарајућег витаминна лекари су успели да отклоне многе од ових душевних поремећаја.

и што су се уобичајена средства за тамањење инсеката показала без дејства код овог паразита. Стручњаци сматрају да је то неки инсект који је и раније ту живео, али није нападао памук. Но, како је ове године лето било суво и он није имао довољно хране, почео је да једе памук.

РАД НЕ ШКОДИ СРЦУ

Један лекар из Чикага, на састанку индустријских лекара, изнео је занимљива запажања из своје праксе. Он тврди да рад не утиче неповољно на срце. По њему, сваки срчани болесник који се жали да му је срце ослабило услед рада исти је као онај који је добио срчани напад у сну, окривљујући после сан за своју болест.

РБАВА ИСХРАНА УТИЧЕ НА МОЗАК

Један амерички лекар, после једанаест година проучавања у једној болници, изнео је занимљиве податке о утицају недовољне исхране на душевно стање. Он је имао пацијената којима се привикало да се ствари мичу и да по одлају гмижу разноразни инсекти.

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ГУТАО ИГЛЕ

У једној болници у САД умро је неки старац. Кад је извршена обдукција, у његовом телу нађено је двадесет игала, које су биле великом зарђале. Он их је сигурно прогутао током свог рада — био је тапетар — али оне нису имале никакав штетан утицај на његово здравље.

„ЛЕТЕЋИ ТАЊИРИ“ ИЗНАД АТЛАНТИКА

Америчко ваздухопловство пустило је прошлог лета пробне балоне за испитивање ваздушних струјања. Међутим, они су прелетели од Калифорније преко целог континента, па су прелетели чак и океан и спустили се у Шпанију. Над Атлантском су изгледали округлог облика и беле боје, док су према сунцу били сребрнати. Висина лета им је била до 30.000 метара. Идуће године, у мају, пустиће се овакви балони из Манчестра.

ДУВАНСКИ ДИМ ЈЕ РАДИОАКТИВАН

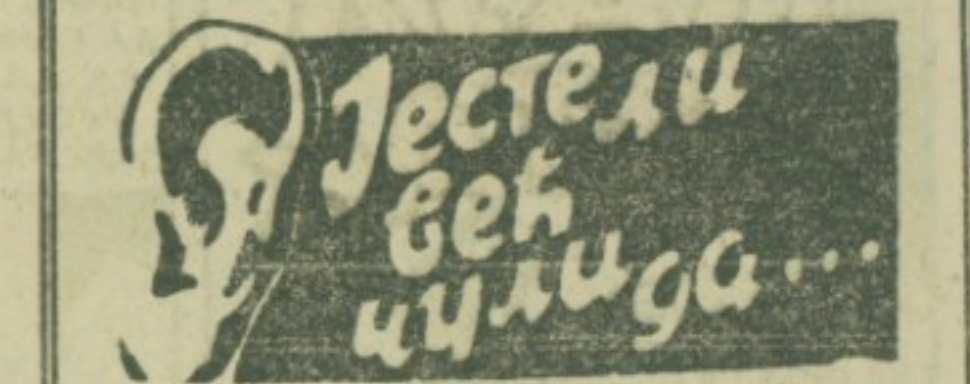
Покушава се на све могуће начине да се пронађе узрок обољењу од рака, па се у последње време проучава и дејство пушења на људски организам. Нарочито се испитује да ли слаба радиоактивност дима из запаљене цигарете није, макар и делимично, узрок канцерозном обољењу плућа. Јер, иако овај дим садржи сасвим малу количину калијума, он би ипак могао да има извештан удео при стварању рака. Калијум је важан елемент брњака, а извесне биљне врсте, као дуван, имају га у приличној мери. Установљено је да у диму од двадесет цигарета има један тристахиљадити део милиграма калијума. Претпоставља се да рак на плућима може да се изазове калијумовим зрачењем ако се у току двадесет година сваког дана попуши двадесет цигарета, удишући њихов дим.

И ПАЦОВИ ИСПУШТАЈУ УЛТРА-ЗВУКЕ

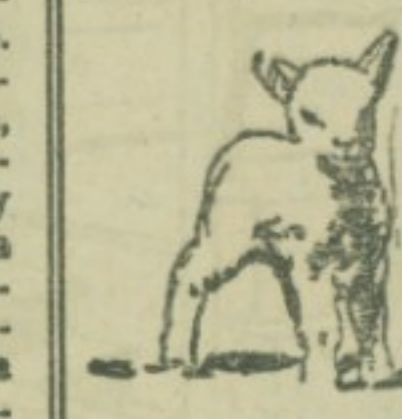
Познато је да слепи мишеви испуштају ултра-звук и да по моћу њих откривају препреке на свом путу. То су 1938 године открили Пиес и Грифин. После тога установљено је да ултра-звук емитују и неки инсекти, као и друге животиње, а нарочито пацови. Животиње испуштају ултра-звук и кад се одмарају. Пацови ће их емитовати сваки пут кад се уштинју за реп. Зашто животиње производе ултра-звук? — питају се природњаци. Да ли им је то средство за споразумевање, или им служи само за оријентацију у простору, као слепи мишеви? На ова питања наука још није одговорила. Но, сама чињеница да су овакви звуци откривени, за науку претставља корак напред. Способност емитовања ултра-звукана имају још и веверице, једна врста мајмуна и неке друге животиње.

РИБА ОПАСНИЈА ОД АКУЛЕ

У Тихом Океану, у водама око Каролинских Острва, живи једна риба која је много опаснија од акуле. Она има на леђима оштре боље, чији убуд изазива јаке болове. Урођеници мисле да те боље садрже неки отров, што је, по мишљењу стручњака, сасвим могућно.

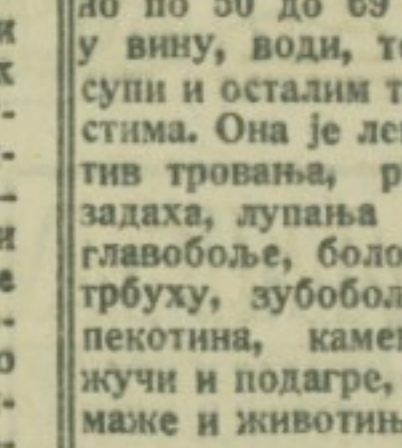

... у нашим крајевима има преко десет врста хризантема. Иначе, у свету има око 140 врста овог цвећа. Бухач, биљка од које се справља прахак против инсеката, такође спада у хризантеме. ... прва међународна утакмица у фудбалу одиграна је 1872 године између Енглеске и Шкотске, а прва таква утакмица на европском континенту одиграна је 12 октобра 1902 године у Бечу између Аустрије и Мађарске.

...гајде су биле познате и народима Старог века. Грци су их називали симфонија, а Римљани утрикуларис. ... прву класификацију облака извршио је енглески метеоролог Хауард Луук (1772—1864).

... кад би се из мора и океана издвојило сав магнезијум, било би га толико да би се њиме цела земљина кугла могла покрити слојем дебелим око три метра.

... данашња Ђу-прија звала се за време Римљана Хо-реа—Марги. Смедерев, и то у 15 веку, кад је деспот Ђурађ Бранковић постао господар Токаја.

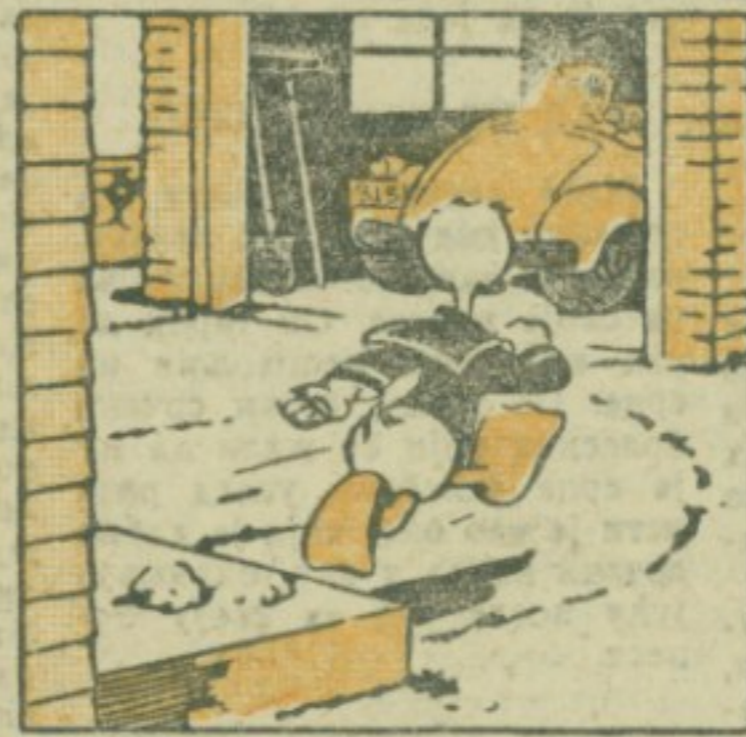
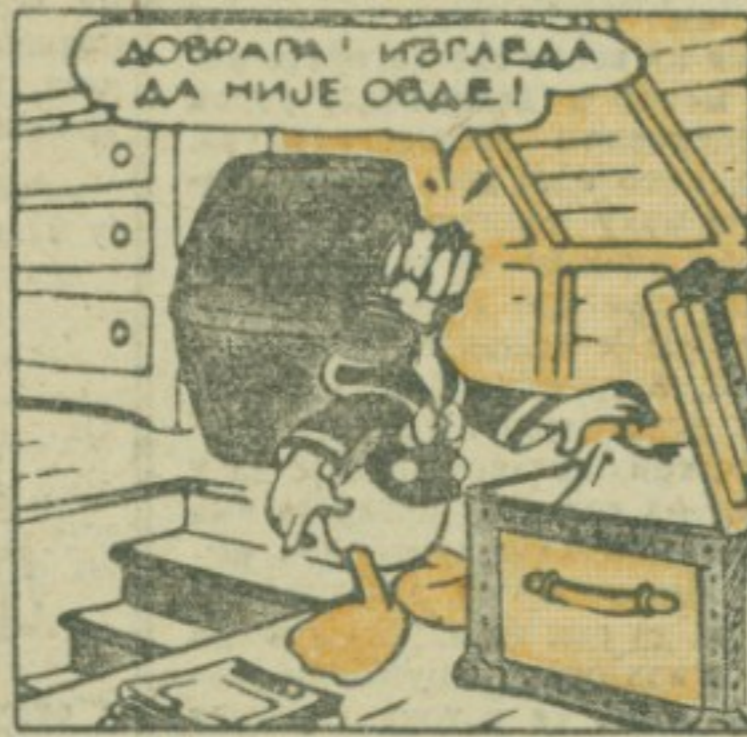
Водоравно: 1) Јединица за мерење отпора електричне струје; 2) количина робе на стоваришту; 3) бог сунца у грчкој митологији; 4) Ужичанин; 5) индустријска биљка; 6) острвце југозападно од Пага; 7) врста аскета у Индији; 8) врста першуна; 9) страна мушко име; 10) персијска лука на ушћу Шател Араба; 11) град у Грузији; 12) француски писац из 17 века; 13) лако испарљива течност; 14) мора за површину; 15) велика фабричка дворана; 16) предлог; 17) зрета песме; 18) основна боја неке слике; 19) једна од САД; 20) мушко име; 21) хемиски знак за еријум.

Усправно: 1) страна мушко име; 2) место у Бачкој; 3) нестравница; 4) река у Америци, утока Калифорнијског Залива; 5) врста палме; 6) институт; 7) женско име; 8) место на Јадрану; 9) десна притока Дрине; 10) морска риба (мож.); 11) врста папагаја; 12) кордо; 13) презиме римског песника Овидија; 14) одјек; 15) превремено; 16) град у Енглеској; 20) бивши правак света у шаху; 29) болест разних жива.

Crossword puzzle grid with numbers 1-31 indicating starting points for words.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
Водоравно: 1) М(ихаило) Х(амцић); 3) паук; 5) Борнео; 7) Хеленисти; 9) ока; 10) туњ; 11) ро; 12) Ж(арко) П(ређић); 14) ке; 15) Нубија; 18) М(ура); 19) Рањина; 21) ла; 22) ек; 23) но; 25) око; 27) Хеб; 28) Булџета; 31) Никола; 32) бард; 33) Г(ебег) К(око).
Усправно: 1) Марс; 2) Хузи; 3) пола; 4) Кент; 5) Векоп; 6) окука; 7) хор; 8) иње; 12) жбуње; 13) Шрпиз; 16) ума; 17) Јан (Жишка); 19) ракуи; 20) Алета; 21) Доб; 24) оба; 26) Олиб; 27) Халди; 29) Икар; 30) орж.

Large puzzle titled 'ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ' (Grandmother's Skills) featuring a maze and a drawing of a pig. Text includes 'ИЗГУБЉЕНИ ПРАСИЋИ' (Lost Pigs) and 'Десет речи у једној' (Ten words in one).

Рођи је ОДГОВОР
шача

РОВИНИЈА је:
биљка
ије италијанске злочице
бура на Јадрану
део балске обале

ТАЛИК је:
ије средњовековног алгебричара
брез у старом Риму
метал
врста слова

ФИЛИТ је:
врчки говорник
сириски мач
врста веза
ије вулкана

ОДГОВОР:
РОВИНИЈА је багрев.
То ије добио је по француском ботаничару Веспазјену Робену, који га је у 17 веку први и произвео из семена.

ТАЛИК је врста положених персиских слова, која су доцније пријмили и Турци.

ФИЛИТ је зеленкаста, љубичаста или црна шкриљаста стена, која се свиласто прелива.

